

ALEX MIHAI STOENESCU

ROMÂNIA ÎN PERIOADA
ADMINISTRAȚIEI
EMIL CONSTANTINESCU

(29 noiembrie 1996 – 21 decembrie 2000)

VOLUMUL I

Îndemn către cititor
de
acad. IOAN-AUREL POP

CUPRINS

Îndemn către cititor (acad. IOAN-AUREL POP)	15
Introducere istoriografică.....	25

PARTEA I

Rezumat istoric.....	29
----------------------	----

I. CONSTITUIREA CELOR DOI POLI: PUTERE ȘI OPOZIȚIE, ÎN ROMÂNIA POSTTOTALITARĂ

I.1. CORPUL SOCIAL ROMÂNESC LA PRAGUL ISTORIC DINTRE DECEMBRIE 1989 ȘI Ianuarie 1990.....	31
1.1.1. Înlăturarea regimului Nicolae Ceaușescu.....	31
1.1.2. Categorii ale psihologiei mulțimii în procesul revoluționar și postrevoluționar	38
1.1.3. Structura și mentalitatea corpului social.....	41
I.2. CONTEXTUL POLITIC AL OPOZIȚIEI. BĂTĂLIA PENTRU OPOZIȚIA DEMOCRATICĂ UNITĂ (decembrie 1989 – noiembrie 1991)	61
1.2.1. Contextul particular al apariției Opoziției democratice	61
1.2.2. Înființarea și orientarea politică a PNȚ-cd	67
1.2.3. Apariția Asociației Foștilor Deținuți Politici din România (AFDPR).....	82
1.2.4. Reactivarea Partidului Național Liberal	84
1.2.5. Prima tentativă de constituire a unei alianțe politice (martie 1990)	85
1.2.6. Rezultatul alegerilor de la 20 mai 1990	87
1.2.7. Afirmarea Grupului pentru Dialog Social (GDS).....	90
1.2.8. Înființarea Alianței Civice (noiembrie 1990)	94
1.2.9. Constituirea Convenției Democrate (noiembrie 1991)	116
1.2.10. Problematica unei Drepte politice românești în primii ani postdecembriști.....	124

II. CANDIDATURA OPOZIȚIEI LA PREȘEDINȚIA ROMÂNIEI

II.1. DESEMNAREA UNUI CANDIDAT UNIC LA PREȘEDINȚIE AL CONVENTIȚIEI DEMOCRATICE ROMÂNE	133
2.1.1. Schimbări politice în intervalul august 1991 – aprilie 1992 ..	133
2.1.2. Primele căutări ale unui candidat la Președinție pentru CDR ..	137
2.1.3. Centrul antineocomunist de la Universitatea din București. Rolul <i>Solidarității Universitare</i> în viața publică din România postdecembристă	148
II.2. PERSONALITATEA LUI EMIL CONSTANTINESCU	162
2.2.1. Nașterea, educația și activitatea profesională (1939–1989).	162
2.2.2. Începuturile activității civice și politice (1989–1992).....	164
II.3. DESEMNAAREA LUI EMIL CONSTANTINESCU ÎN CALITATE DE CANDIDAT AL CDR LA ALEGERILE PREZIDENTIALE DIN 1992	167
2.3.1. Personalitatea lui Corneliu Coposu	167
2.3.2. Jocul intelligent al lui Corneliu Coposu în interiorul Convenției Democratice	178
2.3.3. Două dezavantaje: chestiunea regalistă și relația cu UDMR	182
2.3.4. Rezultatul alegerilor din 1992.....	190
2.3.5. Analiza CDR și consecințele rezultatului în alegeri	194
2.3.6. Moartea lui Corneliu Coposu. Problema testamentului său politic	197
II.4. VICTORIA ÎN ALEGERILE PREZIDENTIALE (3–17 NOIEMBRIE 1996)	206
2.4.1. Criza regimului Iliescu	206
2.4.2. Tulburări interne ale CDR în perioada preelectorală a anului 1996	212
2.4.3. Gestionarea trendului de creștere al CDR în mediul preelectoral	223
2.4.4. Polarizarea campaniei electorale prin performanțele liderilor	229
2.4.5. Alți factori favorizați ai victoriei din noiembrie 1996	235
2.4.6. Negocierile politice CDR–PD dintre turul I și turul II al Alegerilor prezidențiale	245

Rezumat istoric.....	259
----------------------	-----

III. ROMÂNIA CONSTITUȚIONALĂ ȘI PSIHOLOGICĂ LA PRAGUL ANILOR 1996–1997

III.1. CADRUL CONSTITUȚIONAL ȘI LEGISLAȚIA DE SECURITATE A ROMÂNIEI	261
3.1.1. Constituția din 1991	261
3.1.2. Problema „reinstaurării Monarhiei”, scopuri și realități	269
3.1.3. Mediul de securitate moștenit de Administrația Emil Constantinescu	274
III.2. MENTALITATEA „MEDIULUI INSTITUȚIONAL OSTIL”	283
3.2.1. Mentalitatea psihopolitică anti- și prooccidentală	283
3.2.2. Mentalitatea psihoeconomică „Nu ne vindem țara!”	286

IV. PRIMA PERIOADĂ A ADMINISTRAȚIEI EMIL CONSTANTINESCU, 1996–1998

IV.1. PRIMA FORMULĂ DE GUVERNARE.....	290
4.1.1. Jocul politic al Partidului Democrat	290
4.1.2. Formarea Guvernului Victor Ciorbea. Efectele slăbiciunilor structurale ale CDR	292
4.1.3. Ascensiunea lui Valeriu Stoica și a Partidului Național Liberal	300
IV.2. GESTIONAREA SITUAȚIEI POLITICE DIN CADRUL COALIȚIEI DE GUVERNARE	302
4.2.1. Prima criză intraguvernamentală (august–septembrie 1997). Conflictul Tăriceanu – Băsescu	302
4.2.2. Cazul Valerian Stan și ruptura guvernamentală	312
4.2.3. Căderea Guvernului Ciorbea	315
4.2.4. Formarea Guvernului Radu Vasile (17 aprilie 1998)	327

V. SITUAȚIA ECONOMICĂ MOȘTENITĂ DE ADMINISTRAȚIA CONSTANTINESCU

V.1. EVITAREA COLAPSULUI ECONOMICO-SOCIAL	334
5.1.1. Descoperirea situației reale critice a României	334
5.1.2. România în pericol de <i>stat eşuat</i>	341
5.1.3. Creșterea decalajului României postcomuniste față de celelalte state central-europene foste comuniste	345

V.2. TEORIA AGRESIUNII ECONOMICE OCCIDENTALE	351
5.2.1. Globalizarea. Lumea în care intra România în 1996	351
5.2.2. Argumentele prim-ministrului Nicolae Văcăroiu	357
5.2.3. Argumentele președintelui Ion Iliescu	364
V.3. STADIUL ECONOMIEI ROMÂNIEI LA PRAGUL ANILOR	
1996–1997	372
5.3.1. Situația privatizării. Rapoartele Fondului Proprietății de Stat (1997–1998) și <i>Cartea Albă PDSR</i> a preluării guvernării (2001)	372
5.3.2. Moștenirea unui sistem politico-economic corupt aflat deja în curs de maturizare	390
5.3.3. Stadiul avansat al structurării crimei organizate în România ..	400
V.4. LUPTA ÎMPOTRIVA CORUPTIEI ȘI A CRIMEI ORGANIZATE	408
5.4.1. Raportul „Michel Rocard”	408
5.4.2. Efectele întârzierii tranzitiei	411
5.4.3. Primele măsuri pentru democratizarea țării și combaterea corupției (ianuarie–decembrie 1997)	415
5.4.4. Implicațiile de sistem ale cazului „Țigareta II”	437
5.4.5. Profilul informațiilor trimise Președinției, pornind de la cazul „Țigareta II”	448
5.4.6. Primul atac concentrat la Președinte	448
Indice de nume	449

INTRODUCERE ISTORIOGRAFICĂ

Premisa istoriografică:

În a treia săptămână a lunii noiembrie din anul 1996, Alegerile prezidențiale din România l-au desemnat câștigător și l-au promovat ca șef al statului pe profesorul Emil Constantinescu. Pornind de la reacția unanimă a Cancelariilor occidentale, de la realitatea istorică a primei alternanțe democratice la putere petrecute în politica românească după 63 de ani și de la afirmațiile unor lideri ai Opoziției, istorici și analiști politici, Istoriografia română și-a pus problema metodologică a încadrării *perioadei de tranziție* dintre decembrie 1989 și noiembrie 1996 unui proces de *democratizare în etape sau unei forme prelungite a regimurilor de Stânga, neocomuniste/socialiste*, întrerupte brusc de victoria în alegeri a Opoziției democratice.

Acest subiect de cronologie – având la dispoziție două teorii: a) perioada de după decembrie 1989 *apărține sistemului democratic*, chiar dacă a cunoscut aspecte nedemocratice în procesul de reconstrucție, b) perioada de după decembrie 1989, în mod sigur până în 1992, incert până în 1996, poate fi definită ca *neocomunistă*, deoarece a păstrat România în sfera de influență sovietică/rusă – are importanță în analiza modificărilor substantiale ale statutului internațional al României din perioada 1996–2000, când s-au luat deciziile de primire în NATO și în Uniunea Europeană.

Cum teoria primirii inevitabile în aceste organisme nu este viabilă, existând în zona geografică două state importante, Serbia și Ucraina, rămase în afara celor două organisme internaționale, *evaluarea Administrației Emil Constantinescu* devine un subiect central de Istorie recentă a României.

Abordarea metodologică

Pornind de la constatarea existenței unei proiecții negative de imagine despre perioadă, atât din partea Puterii socialiste și a presei, cât și din partea unor organizații neguvernamentale implicate în politica ei,

Resdiscursul istoric se va sprijini pe *abordarea fenomenologică*, urmând să clarifice pentru *adevărul istoric* (în temeiul principiilor, criteriilor și regulilor Iсториографии) următoarele probleme:

- realitatea politică, socială și economică a rupturii din decembrie 1989 (rezumat);
- mediul sociopolitic și economic al intervalului istoric 1990–1996, pentru a determina perioada reală a tranzitiei de la dictatura comunistă la sistem democratic;
- identificarea unor posibile două tipuri de tranzitie: de la dictatura comunistă la regim pseudodemocratic „de tip estic” și de la acesta la sistemul democratic după model occidental;
- evenimente decisive și personalități determinante.

Lucrarea va respecta principiul istoriografic al conturării unui *adevăr istoric* prin *cunoaștere progresivă*, pe baza izvoarelor, a criticii izvoarelor și a interpretării obiective (discurs istoric), evitând astfel soluția emiterii unui enunț conclusiv urmat de demonstrarea lui cu probe sau opinii favorabile, soluție subiectivă care nu aparține Iсториографии, ci Literaturii pe teme istorice.

Fiind o operă de Istorie recentă (*du monde actuel*, cum o numește Iсториография franceză), ea se referă și la unele persoane aflate în viață. Autorul este conștient de pericolul „viziunii tunel” prezente uneori în cercetarea istorică și în ancheta judiciară: intrarea în subiect cu prejudecăți provenite din câteva elemente cunoscute și considerate evidente, dar care conțin deja un sens, deformare profesională cu efect negativ în orientarea cercetării spre o singură direcție. Această situație va fi evitată prin aplicarea principiului *obiectivității istorice*.

Istoricul este conștient că există o tendință de a teoretiza un regim, o administrație, prin formularea de generalități. Știința istorică afirmă că regimurile, administrațiile, sunt conduse întotdeauna de interese programatice (democrații), personale (dictatori) sau de grup (oligarhii). Le vom căuta în analiză.

Discursul istoric se va întemeia pe *izvoare istorice directe* (documente oficiale, documente emise de actori politici, declarații consemnate în presă și în cărți, imagini și înregistrări audio în context), pe *izvoare memorialistice*, supuse criticii izvoarelor, și pe *interpretări profesioniste* ale altor istorici. Lucrarea va face distincția metodologică permanentă între informația istorică și opinii, precum și între discurs istoric și discurs profesionist aparținând altor domenii (Științe complementare: Sociologie, Politologie, Antropologie, Psihologie).

Deoarece, în perioada analizată în lucrarea de față, autorul a fost implicat direct și indirect în unele din evenimentele cercetate și interpretate,

acesta a ales, pentru situații instituționale pe care le-a trăit sau observat atunci, referința la persoana a III-a (autorul, Alex Mihai Stoenescu), iar pentru considerente personale, notele de subsol la persoana I.

În lucrare, prin *Memorii*, ca termen generic, convențional, se înțeleg cărți biografice, jurnale și amintiri publicate de personalități implicate. De asemenea, notațiile *n.a.* sau *subl.a.* se referă la autorul citat, iar notațiile *n.n.* și *subl.n.* aparțin istoricului. Am adoptat și o simbolistică instituțională cu majuscule pentru Președinte în perioada de mandat (Ion Iliescu, Emil Constantinescu, Traian Băsescu, Klaus W. Iohannis), Guvern, Alegeri (prezidențiale, locale, parlamentare). Prin simplificarea grafică M.O. se înțelege *Monitorul Oficial*, cu toate denumirile sale istorice.

Factorul temporal

Perioada 1996–2000 a fost o Administrație cu un singur mandat. Cronologia sa factuală și aspectele sale fenomenologice se analizează și în contextul comprimării temporale (4 ani), prin urmare și pe criteriul eficienței istorice (consecințe în termen scurt).

Aspecte bibliografice

Se vor folosi pasaje din lucrarea *România postcomunistă* (2008), de același autor, prima analiză istorică profesionistă a subperioadei 1989–1991, și pasaje din opera memorialistică a protagonistului perioadei (Emil Constantinescu – *Timpul dărâmării, timpul zidirii; Adevarul despre România; Păcatul originar, sacrificiul fondator*), având în vedere că memorialistul a avut acces la informație de stat din calitatea de Președinte.

Cercetarea s-a făcut în Arhiva Institutului Național de Statistică (date electronice), Arhivele Naționale ale României, Arhiva Guvernului, a Senatului României, a MAE și MApN, Bibliothèque nationale de France „François Mitterrand” (cercetare efectuată între 1992 și 1998 și pentru alte lucrări) și la Biblioteca Academiei Române (fond periodice).

Începând din ianuarie 2017, cercetarea a fost efectuată în Arhiva Fundației Române pentru Democrație (FRD), neaccesată până acum și neinclusă în circuitul arhivistic, fiind complet inedită. Autorul a găsit-o organizată oarecum tematic, fără un opis general și neclasificată în categorii de surse. Arhiva FRD a fost împărțită de mine în două fonduri arhivistice:

- Arhiva Convenției Democratice din România (Fond CDR);
- Administrația Emil Constantinescu, documente și anexe (broșuri, publicații, pliante, scrisori, referate personale), provenind atât din

perioada 1991–1996, cât și din perioada mandatului (Fond Adm.Em.C.). În majoritate covârșitoare, documentele provin din Arhiva Președinției României (Cabinet), predată de succesor lui Emil Constantinescu la terminarea mandatului acestuia și, ulterior, desecretizată oficial.

În munca de documentare și cercetare, autorul s-a folosit și de metoda istoriografică a *interviului de lucru*. Acesta se deosebește de interviurile de presă prin anumite particularități:

- se desfășoară pe o schemă de teme care provin din cercetarea anterioară a surselor și are menirea de a clarifica, corecta, completa informația deja obținută;

- interviul de lucru nu este neapărat destinat publicării, informațiile obținute fiind supuse în continuare verificării și procesului cercetării prin care se obțin date de veridicitate sau infirmări, alte ipoteze, alte zone de investigație;

- părți ale lui se folosesc în discursul istoric în calitate de izvoare pentru o interpretare istorică a faptului/evenimentului sau pentru afirmații memorabile.

Nu avem o istoriografie a perioadei 1996–2000. Ca și pentru alte subiecte, operele de *Istorie recentă* a României își fac greu drum printre prejudecăți, influențe politice și dorința de a uita.

PARTEA I

Rezumat istoric

La sfârșitul anului 1919, ca urmare a unei lungi perioade istorice de luptă pentru independență și unitate, națiunea română se organizează în statul modern definit de Principiul națiunilor. Procesul istoric de modernizare este condus timp de un secol de Partida Națională (fr. *Partie National*) devenită în 1875 Partidul Național Liberal (PNL). În urma unirii provinciilor românești aflate sub ocupația imperiilor austro-ungar și țarist cu Regatul României (proces încheiat la 1 decembrie 1918), a campaniei electorale desfășurate pe durata a 10 luni și a alegerilor prin vot universal din noiembrie 1919, Parlamentul României votează, la 29 decembrie 1919, ratificarea unirii provinciilor Basarabia, Bucovina și Transilvania cu Regatul. Prin votul Parlamentului se decide ca forma de organizare politică a națiunii române, constituise istoric, să fie *statul național unitar*, numit generic România Mare. Recunoașterea juridică internațională a fost confirmată solemn cu ocazia încoronării de la Alba Iulia (15 octombrie 1922) a Majestăților Lor regele Ferdinand I și regina Maria. *Constituția democratică* din 1923 consacră legislativ-fundamental *statul național unitar*, formă de organizare statală confirmată de toate Constituțiile ulterioare, până astăzi: **Art. 1:** „Regatul României este un Stat național unitar și indivizibil”/*La Royaume de Roumanie est un Etat national, unitaire et indivisible*¹.

La recensământul din 1930, structura etnică a populației României era următoarea: 71,9% români, 7,9% maghiari, 4,1% germani, 4% evrei, 3,2% ruteni și ucraineni, 3,2% ruși, 2% bulgari, alte minorități sub 1%.

¹ *Moniteur officiel roumain* n° 282, du 29 mars 1923. *Les Constitutions modernes; Europe II*, Recueil Sirey, Paris 1929.

ALEX MIHAI STOENESCU

ROMÂNIA ÎN PERIOADA
ADMINISTRAȚIEI
EMIL CONSTANTINESCU

(29 noiembrie 1996 – 21 decembrie 2000)

VOLUMUL II

CUPRINS

VI. INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN NATO ȘI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

VL1. ACCESUL ROMÂNIEI ÎN NATO	9
6.1.1. Din nou Franța/ <i>Toujours la France</i>	9
6.1.2. Primul actor intern al accesului spre NATO – diplomația militară	24
6.1.3. Tratatul cu Ucraina	32
6.1.4. Poziția Statelor Unite față de România în momentul schimbării de regim (1996–1997)	54
6.1.5. Mandatul lui Adrian Severin la Ministerul Afacerilor Externe ..	57
6.1.6. Sfârșitul incertitudinii – Madrid, iulie 1997	88
6.1.7. România la Madrid – 1997. O analiză de fond	104
6.1.8. Eșecul Comunității/Uniunii Europene în Iugoslavia	118
6.1.9. Octombrie 1998. Atitudinea României față de conflictul din Iugoslavia	122
6.1.10. „Mineriada“ din ianuarie–februarie 1999. Apărarea statului de drept	130
6.1.11. Poziția României față de conflictul din Kosovo, februarie–aprilie 1999	146
6.1.12. Criza comunicării instituționale românești în timpul Războiului din Iugoslavia	162
6.1.13. „Masa rotundă“ de la Palatul Cotroceni (7 aprilie 1999) ..	168
6.1.14. Întâlnirea secretă Emil Constantinescu – Ion Iliescu	176
6.1.15. Decizia României din aprilie 1999 și Conferința de la Washington	182
6.1.16. Mandatul lui Andrei Pleșu la Ministerul Afacerilor Externe ..	191
6.1.17. Vizita papei Ioan Paul al II-lea în România (7-9 mai 1999) ..	227
VL2. ACCESUL ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ	238
6.2.1. Modificarea atitudinii Uniunii Europene	238
6.2.2. Invitarea României la începerea negocierilor de aderare la UE (Helsinki, 10-11 decembrie 1999). Schimbarea prim-ministrului Radu Vasile	251

Respectarea drepturilor omului în România de către Guvernul Mugur Isărescu (23 decembrie 1999)	264
6.2.4. Poziția Stângii românești în problema integrării euroatlantice	269
6.2.5. Situația relațiilor româno-sovietice/ruse până la momentul invitării României în NATO (Praga, 21 noiembrie 2002)	282
6.2.6. O altă șansă a României: scandalul ajutorului finanțier internațional pentru Rusia.	298
6.2.7. Concluzii	309

PARTEA A III-A

Rezumat istoric	311
---------------------------	-----

VII. 2000, ULTIMUL AN AL ADMINISTRAȚIEI EMIL CONSTANTINESCU

VII.1. PRIMELE MIȘCĂRI POLITICE DUPĂ ANUL EPUIZANT 1999	313
7.1.1. Anul istoric 1999	313
7.1.2. Analiza expertilor occidentali, 1999	320
7.1.3. Evoluția scenei politice în perioada preelectorală a anului 2000	323
VII.2. FENOMENOLOGIA SPERANȚEI AMNEZICE DIN ANUL 2000. CONTEXT PSIHOSOCIAL	335
7.2.1. Rolul sentimentului de dezamăgire, real sau induș, în tendințele politice descendente/ascendente ale anului electoral 2000	335
7.2.2. Inversarea dubletului istoric <i>voință națională/act juridic</i>	339
VII.3. COMPORTAMENTUL PARTIDELOA DIN BAZA ELECTORALĂ (PNȚ-cd, PNL și UFD) A ADMINISTRAȚIEI EMIL CONSTANTINESCU	342
7.3.1. Prima proiecție politică a anului: premisa succesului electoral	342
7.3.2. Partidul Național Tărănesc-creștin democrat la final	343
7.3.3. Partidul Național Liberal se salvează	349
7.3.4. Disparația UFD. România pierde șansa unui partid autentic de Dreapta	362
VII.4. ANALIZA DE STARE A ADMINISTRAȚIEI EMIL CONSTANTINESCU ÎN ANUL 2000	365
7.4.1. Aspecte de tendință electorală 1999–2000 și rezultate. Scenariile echipei prezidențiale	365
7.4.2. Aducerea lui Theodor Stolojan în PNL	369
7.4.3. Analiza eșecului bazei politice a Administrației Emil Constantinescu	375

VII.5. PREŞEDINTELE EMIL CONSTANTINESCU, „SECURITATEA” ŞI SERVICIILE DE INFORMAȚII POSTDECEMBRISTE.....	380
7.5.1. Adevăr și fals în proiecția de imagine „m-au învins structurile/serviciile”	308
7.5.2. Conceptul de separare instituțională a societății civile de instituțiile statului.....	398
7.5.3. Relația Președinte – SRI – SIE – Armată	401
7.5.4. Simptomul „securiștii din presă”	417
7.5.5. Efectele <i>subversiunii comuniste</i> în România posttotalitară	428
7.5.6. Interpretarea istoriografică a „cazului Securitatea și securiștii” în mediul politic postcomunist.....	439
7.5.7. Distincția de comportament Servicii de informații – Carteluri politico-economice și mediatice	446
7.5.8. Confuzia în privința raportului <i>conducere – execuție</i> în propagandă	455
7.5.9. Teoria „Securitatei de Dreapta”.....	467
7.5.10. Epopeea dosarelor Securitatei	483
VII.6. RENUNȚAREA PREŞEDINTELUI EMIL CONSTANTINESCU LA CANDIDATURA PENTRU UN NOU MANDAT.....	488
7.6.1. Decizia de a nu candida la Alegerile prezidențiale (17 iulie 2000)	488
7.6.2. Un aspect personal care nu trebuie neglijat: asumarea preșului electoral de către Petre Roman	513
7.6.3. Rezultatul Alegerilor legislative și prezidențiale din 2000.....	516
7.6.4. Finalizarea programului Administrației Emil Constantinescu în domeniul integrării. Conferința Europeană de la Nisa (7 decembrie 2000)	518
7.6.5. Garanția de continuare a procesului de integrare euroatlantică dată de PDSR/PSD	523
 PARTEA A IV-A	
Rezumat istoric.....	535
 VIII. PROIECTUL PERSONAL AL PREŞEDINTELUI EMIL CONSTANTINESCU	
VIII.1. CONCEPȚIA DESPRE PERSPECTIVA ȘI FINALUL MANDATULUI SĂU.....	537
8.1.1. Prima zi la Palatul Cotroceni: „Nu mă vor lăsa să termin mandatul!”.....	537

Respect pentru autor și cunoștință 8.1.2. Aspecte biografice mai puțin cunoscute ale lui Emil Constantinescu 539
8.1.3. Studiul psihologiei poporului român. Concepția despre societatea românească 575
8.1.4. Ipoteza apartenenței la un grup foarte restrâns de patrioți români 580
8.1.5. România și președintele Emil Constantinescu – <i>lider regional</i> . Originea conceptului, folosirea lui oficială și interpretările ironice ale presei 590
VIII.2. DELIMITĂRI ÎN RELAȚIA CU GRUPURI INTELECTUALE 597
8.2.1. O altă dezamăgire: grupurile civice 597
8.2.2. Ultima fotografie de grup: cartea <i>Împăratul cu șapca</i> a lui Radu Călin Cristea 606
8.2.3. Distanțarea și față de cine nu trebuia 610
8.2.4. După reflux, fluxul reconsiderării târzii 615
VIII.3. O DEFINIRE A COTITURII ISTORICE 1998–2000 624
Bibliografie selectivă 630
Indice de nume 647

VI. INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN NATO ȘI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

O „istorie“ a accesului României în NATO și în Uniunea Europeană se poate scrie oricând numai pe baza documentelor oficiale publice și cu ajutorul extraselor din ziar, dar ar fi o „istorie“ formală, incompletă și destul de aridă. Lunga și consistenta acțiune de negociere condusă de Emil Constantinescu și de membrii Administrației sale s-a desfășurat în bună măsură dincolo de privirile publice. Istoricul este obligat să pătrundă acolo, așa cum spunea marele matematician englez Marcus de Sautoy, că, „pentru oricare om de știință, adevărata provocare nu este de a sta în grădina sigură a celor cunoscute, ci de a se aventura în sălbăticia necunoscutului“¹.

VI.1. ACCESUL ROMÂNIEI ÎN NATO

6.1.1. Din nou Franța/Toujours la France. Profesorul Emil Constantinescu era bine cunoscut în mediile academice, universitare, culturale și politice din Franța încă din perioada anterioară (1990–1996), în calitățile sale de prorector și rector al Universității din București, de lider civic și apoi de conducător al Convenției Democratice din România. Unele personalități întâlnite în acei ani și apropiate prin relații amicale erau figuri marcante ale vieții publice franceze și intimi ai lui Jacques Chirac. Palatul Élysée înregistrase ca organizație viabilă și ca posibil canal de comunicare la un anumit nivel Solidaritatea Universitară franceză, filială a Solidarității Universitare de la București, înființată la Paris de Alexandru Herlea, profesor la École des Mines din Paris, și condusă de Michel Debré, fiul fostului prim-ministru al Franței. În timpul turneului european de prezentare a candidatului

¹ Marcus du Sautoy, *What We Cannot Know. Explorations at the Edge of Knowledge*, Ed. 4th Estate/HarperCollinsPublishers, Londra, 2016, p. 6.

CDR la Președinția României, desfășurat de Corneliu Coposu între 24 și 30 iulie 1992, avusese să loc întâlniri cu președintele Senatului, Alain Poher, cu ministrul delegat al comerțului exterior, Bruno Durieux, cu Claude Goasguen, viceprimar al Parisului, apoi cu Jean Pierre Fourcade, vicepreședinte al Consiliului regiunii pariziene (Île de France), senator, fost ministru, și Christian Rouyer, director la Ministerul Afacerilor Externe, precum și cu Raymond Barre, fost prim-ministru, cu Bernard Pons, președintele grupului parlamentar RPR, cu Michèle Alliot-Marie, *docteur d'État en science politique*, responsabila Departamentului de Externe a *L'Union pour la démocratie française* (UDF), și cu Alain Madelin, vicepreședinte al UDF, François Bayrou, secretar general UDF, deputat, Bernard Bosson, vicepreședinte *Centre des Democrats Sociaux*, deputat, fost ministru, Monique Badenès, responsabila departamentului de Externe, Régis Astier, secretar general *Conséil National du Patronat Français*, Benoit Laurent Hablot, vicepreședinte delegat *Fondation Européenne pour l'Économie*. Emil Constantinescu a susținut o conferință de presă la Senatul francez, prezidată de senatorul Xavier de Villepin, și a acordat mai multe interviuri cotidianelor *Le Monde*, *Libération*, *l'Express*, *Le Parisien*.

Cu Jacques Chirac, viitorul președinte al Franței, s-a întâlnit pentru prima dată în mai 1994, pe când acesta era primar al Parisului, întâlnirea fiind organizată de viceprimarul Claude Goasguen, care făcea parte deja din grupul de personalități franceze apropriate de liderul CDR și care îl informase pe Jacques Chirac cu toate datele despre situația politică din România și despre profesorul român. În noiembrie 1996, președintele Franței știa foarte bine cine este Emil Constantinescu. Potrivit unei mărturisiri ulterioare, cu ocazia unei discuții colocviale după ce relația lor personală a devenit de prietenie, în noaptea de 17 spre 18 noiembrie 1996, Jacques Chirac, care se afla în vizită oficială în Japonia, fusese informat de DGSE (*Direction générale de la sécurité extérieure*) că Emil Constantinescu a câștigat alegerile în România. Președintele francez ordonase să fie informat din oră în oră despre situația de la București. Va primi și date despre procentele partidelor și o estimare a configurației viitoare a Parlamentului român.

În contextul prelungirii vizitei sale în Japonia până la 21 noiembrie 1996, Jacques Chirac dispune deplasarea la București a lui Pierre Ménat, consilierul său pentru Afaceri europene, care va avea discuții cu Emil Constantinescu pentru perfectarea unei întâlniri urgente la nivel de șefi de stat. Președintele român ales va explica faptul că instalarea oficială în funcție va avea loc în 29 noiembrie 1996, dar va expune și

dorințele sale: 1. România vrea să se sprijine fundamental pe Franța și Marea Britanie, ca foste Puteri garante ale României moderne; 2. În mandatul său, România trebuie să obțină cel puțin invitarea oficială în NATO și UE; 3. Administrația sa va forța o reformă internă politică și economică de recuperare a timpului pierdut, astfel încât să permită Franței o poziție fermă în privința integrării României.

La 26 noiembrie 1996, cu trei zile înainte de depunerea jurământului de președinte al României, Emil Constantinescu primește o scrisoare de la Jacques Chirac, în care se găseau câteva idei elocvente istoric pentru poziția din acel moment a Franței față de România: 1. Dialogul și relația Franței cu România vor continua de la stadiul rămas la încheierea mandatului predecesorului său, 2. Franța consideră că lărgirea NATO „nu trebuie să conducă la stabilirea unei noi linii de fractură în Europa” și că lărgirea, dimpotrivă, sporește securitatea continentului, în ansamblul său, 3. Poziția Franței față de perspectiva „reconstituirii familiei europene” constă în două procese de lărgire, a NATO și a UE, nu separat și nu doar unul dintre ele, 4. Principiile/condițiile preliminare sunt: a) dreptul fiecărei țări de a-și defini liber opțiunile în materie de securitate, b) obligația fiecărui stat de a concilia interesele sale de securitate cu interesele celorlalte state, c) singura instituție care la acea dată „încarna dimensiunea paneuropeană indispensabilă a securității pe continentul nostru” era OSCE, urmând ca la Summitul de la Lisabona (2 decembrie 1996) să se dea un nou impuls de întărire a acestei organizații, d) la următorul summit NATO, Franța va propune „asocierea ansamblului țărilor est-europene”, odată cu confirmarea/aprobaarea trecerii la reformarea NATO și cu schițarea unei Charte sau a unui Acord de „parteneriat de securitate între Alianță și Rusia”¹.

Documentul – istoric, prin valoarea sa de imagine generală a poziției Franței în problema securității europene și de instantaneu al relației cu România – arată cu ce idei intra atunci Franța în negocierile dintre Marile Puteri (ceea ce ne permite astăzi să observăm cât au fost de îndeplinite), că încă vedea în OSCE o soluție de integrare (deși, din 1993, fusese depășită), că România nu era încă „un caz special” pentru Franța și că oricare declanșare a procesului de integrare depindea de rezolvarea problemelor cu vecinii (Tratatul cu Ungaria și, mai ales, Tratatul cu Ucraina) și de un acord de înțelegere al Marilor Puteri occidentale cu Rusia. Menționarea unei continuități prin referirea la predecesor (Ion Iliescu), asigurarea „albă” de sprijin („Fiți siguri, din această perspectivă,

¹ Arh. FRD, fond Adm.Em.C., Dosar „Franța”, doc. 1, fila 2.

de sprijinul hotărât și ferm pe care Franța îl aduce și va continua să îl aducă României pentru aderarea țării dumneavoastră la Alianța Nord-Atlantică. După cum știi, Franța a intervenit deja în această direcție pe lângă toți aliații săi, va continua să profite de orice ocazie pentru a sprijini solicitarea României și va pleda pentru un răspuns pozitiv la următorul summit al Alianței.“) și chiar formula de încheiere (*cordialement*, probabil o stampilă a Cancelariei) ilustrează doar un nivel oficial diplomatic.

Cei doi președinți convin să comunice și cu ocazia Summitului OSCE de la Lisabona, iar Președintele francez este cel care îi cere vicepreședintelui american Al Gore să-l întâlnească pe Președintele român și să-i dea un semnal de sprijin. A doua zi însă, la 3 decembrie 1996, are loc atacul terorist din gara Port-Royal (Arondismentul 5, Paris) și Franța se confruntă cu o criză de securitate. Prima întâlnire bilaterală între Președinții Franței și României are loc cu ocazia Consiliului European la Dublin (14-15 decembrie 1996), când au ocazia să se cunoască mai bine. Chirac va face acolo și primele declarații publice de sprijinire a României, ceea ce era deja un alt nivel al angajamentului față de noi. Totodată, Jacques Chirac pune în mișcare acțiuni concrete de ajutorare: Directorul general al Fondului Monetar Internațional, Michel Camdessus, un apropiat al Palatului Élysée, vine la București și promite sprijin pentru reformele economice (21 decembrie 1996), apoi la Palatul Cotroceni din București se succed în audiențe primele mari companii franceze interesate să investească în România. La 21 ianuarie 1997, președintele Emil Constantinescu îl primește pe Michel Barnier, ministrul de stat pentru Afaceri europene din Guvernul Alain Juppé. Dar întâlnirea decisivă, care a și deschis relația de prietenie personală, s-a petrecut cu ocazia invitării (neobișnuite) a lui Emil Constantinescu la Paris, la sediul Organizației Europene pentru Cooperare și Dezvoltare (România nu era membră OECD), prin intermediul secretarului general al organizației, Donald Johnson, pentru a putea avea o întâlnire *tête-à-tête* la Palatul Élysée. Cu acea ocazie, Emil Constantinescu îi declară președintelui francez că scopul său politic este scoaterea României din sfera de influență estică. În urma acelei ore de discuție amicală din ziua de 5 februarie 1997, Jacques Chirac cere instalarea unei linii telefonice directe între cele două Cabinete prezidențiale și decide să-l trimită pe consilierul său Pierre Ménat ambasador la București, pentru a arăta și prin acest gest interesul major al Franței în România.

Emil Constantinescu a dorit ca relația cu Franța să fie privilegiată, inclusiv prin invocarea Iстории (lucru pe care l-a făcut destul de amplu

1. Ca urmare a împărțirii sferelor de influență la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, cu ocazia întâlnirii Stalin – Churchill de la Moscova din 10 octombrie 1944 (episodul „bucătii de hârtie” cu 90% Rusia, 10% alții predominantă în România), cele 10 procente interese occidentale au fost repartizate Franței, situație respectată pe toată durata perioadei comuniste din România²;

2. În timpul întâlnirii Stalin – de Gaulle de la Moscova (sâmbătă, 2 decembrie 1944, ora 21.00, Kremlin), liderul sovietic îl anunță pe generalul de Gaulle că în conducerea URSS (mai ales mareșalii Armatei Roșii) există propunerea stabilirii frontierei URSS pe linia Carpaților, Moldova și Basarabia urmând a deveni o republică unională³. De Gaulle a replicat că modificări teritoriale de acest gen nu asigură o pace durabilă, că vor introduce tensiuni naționale și între Marii Aliați⁴. Franța a cerut respectarea integrității teritoriale a României, fără teritoriile Basarabia și nordul Bucovinei luate de URSS în 1940 (subiect de negociere secretă Franța – URSS încă din 1920)⁵;

3. Cu ocazia întrevederii *tête-à-tête*, Nicolae Ceaușescu – Charles de Gaulle de la București din 14 mai 1968, președintele Franței i-a evocat aluziv liderului român intervenția sa de la Moscova din decembrie 1944 vizând suveranitatea României și i-a propus modificarea după 25 de ani de la înțelegerile postbelice a situației de statut bipolar al Puterii mondiale (SUA–URSS) prin apropierea relațiilor între statele europene occidentale și estice, urmând ca primul exemplu să fie redeschiderea relațiilor privilegiate franco-române⁶. Nicolae Ceaușescu a acceptat, precizând însă că deschiderea spre Occident a

¹ România nu a mai avut o presă atât de bună în Franța din secolul al XIX-lea. *L'Expres*, 17 februarie 1997 („...România se impune din ce în ce mult ca o insulă de stabilitate”); *Libération*, 21 februarie 1997 („...acum, pentru președintele acestei țări francofile și francofone, e vorba de celebrarea cu mare fast a unei prietenii tradiționale”); *Figaro Magazine*, 22 februarie 1997 („...această țară, cea mai francofonă și cea mai francofilă din Europa de Est”) și.

² Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-Al Doilea Război Mondial*, vol. 1, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988, pp. 305-307.

³ Pierre-Jean Rémy, *Trésors et secrets du Quai d'Orsay*, Ed. J.C. Lattès, Paris, 2001, p. 860 (**Document**: Stenograma întâlnirii Stalin – de Gaulle, Moscova, 2 decembrie 1944).

⁴ *Ibidem*, p. 861.

⁵ Nicolae Titulescu, *Documente confidențiale*, Ed. Academiei Române, București, 1992, p. 74.

⁶ Pierre-Jean Rémy, *op.cit.*, p. 1051 și pp. 1053-1054 (**Document**: Stenograma întrevederii de Gaulle – Ceaușescu, București, 14 mai 1968, întocmită de Sanda Stolojan pentru Ministerul de Externe Francez).